

5. Różycka-Bryzek A., Gadomski J. Obraz Matki Boskiej Częstochowskiej w świetle badań historii sztuki // Studia Claromontana. — 1984. — № 5. — S. 27—52.
6. Jan Stanisław Rudziński, Skarby Jasnej Góry. Srebrna zasłona, [w:] Biuro prasowe Jasnej Góry [online], jasnagora.com [zarchiwizowane z adresu 2022-10-24]. — Режим доступу: https://web.archive.org/web/20221024010353/http://www.jasnagora.com/nastro_nach_opracowanie.php?ID=23&Strona=23

УДК: 929Грушевська К. "1900/1943" + 92(477)

Анастасія СОРОЧИНСЬКА,

здобувачка 1 курсу другого (магістерського) РВО ОП «Етнологія» факультету історії, політології і міжнародних відносин Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, науковий керівник: Дрогобицька О.Я., к.іст.н., доцентка

НАУКОВИЙ ШЛЯХ КАТЕРИНИ ГРУШЕВСЬКОЇ (1900–1943)

***Анотація.** У статті розкрито наукові здобутки Катерини Грушевської, української дослідниці, чия діяльність охоплює етнографію, соціологію та фольклористику. Проаналізовано її двотомну працю «Українські народні думи», де дослідниця систематизувала український героїчний епос. Висвітлено її трагічну долю у роки сталінських репресій.*

***Ключові слова:** Катерина Грушевська, наукова діяльність, етнографія, фольклористика, думи, репресії.*

Катерина Грушевська (1900–1943) – видатна українська етнографиня, фольклористка та культурна діячка, яка, незважаючи на те, що була донькою відомого історика Михайла Грушевського, самостійно здобула визнання завдяки своїй науковій діяльності та внеску у розвиток української етнографії і фольклористики.

Наукове становлення дослідниці розпочалося в Українському Соціологічному інституті, який був заснований у 1919 р. у Женеві, де вона написала та видала свою першу етнографічну працю «Примітивні оповідання, казки і байки Африки та Америки». Це було великим досягненням Грушевської, адже джерельна база праці була доволі солідною, оскільки містила матеріали бібліотек Відня, Женеви, Праги, а також багатьох архівних установ [1, с. 69].

Важливим етапом у розвитку наукової діяльності К. Грушевської було її повернення до Києва у 1924 р. разом з батьком. Тут дослідниця приєдналася до роботи численних наукових установ. Зокрема, вона була секретарем Культурно-історичної комісії та комісії історичної пісенності при Науково-дослідній кафедрі історії України при ВУАН, а вже у жовтні у 1925 р. очолила Кабінет примітивної культури та її пережитків у побуті й фольклорі України [2, с. 34].

Неабияким здобутком вченої було редагування нею етнографічного та соціологічного часопису «Первісне громадянство та його пережитки на Україні», на сторінках якого вона активно публікувала свої статті та праці: «З примітивного господарства. Кілька зауважень про засоби жіночої господарчої магії у зв'язку з найстаршими формами жіночого господарства», «Про дослідження статевих громад в первісному суспільстві» та багато інших [3, с. 213].

Серед наукової спадщини К. Грушевської слід особливо відзначити публікацію збірок українських народних дум. Цей великий проект, задуманий дослідницею, мав складатися з шести томів. Проте світ побачив тільки два томи українських народних дум, оскільки публікація інших томів була неможливою через початок нових репресій радянської влади проти української науки на початку 30-х років XX ст.

Перший том «Українських народних дум» вийшов у 1927 р. і містив 13 дум. Цікавим є те, що дослідниця у праці поділила думи на декілька категорій: думи «невільницькі», думи про море та думи про степ.

Грушевська детально паспортизувала кожну пам'ятку, наголошувала на важливості і вивченні особи самого записувача. Варто зазначити, що багато цінних записів дум для першого тому вченій надали такі відомі постатті як В. Кравченко, Олена Пчілка, М. Гайдай, В. Кравченко, М. Недужа, Д. Ревуцький [4, с.65].

Другий том був побудований за тією структурою, що й перший. Проте, були вже інші умови для написання. У 30-ті роки починаються репресії проти українських вчених, тому тільки невелика частина тиражу другого тому встигла розійтися, а решту радянська влада вилучила. До цього тому увішли 19 дум, які також були поділені на категорії: думи про лицарство, про Хмельниччину, побутові думи.

Окрему увагу заслуговують наукові відрядження Катерини Грушевської до Відня, Парижа, Берліна, де дослідниця мала змогу ознайомитися з європейськими дослідженнями в галузі етнографії, соціології та фольклору. Також вчена тісно співпрацювала з Лондонським антропологічним інститутом, зокрема із дослідником Чарльзом Габріелем Селігманом.

На жаль, науковий шлях К. Грушевської трагічно перервався у період посилення сталінського тоталітарного режиму та масштабних репресій проти української інтелігенції. Зокрема, молоду дослідницю уже в 1938 р. заарештовують та відправляють до Лук'янівської в'язниці. Звинувачення базувалися на свідченнях професора Київського університету Константина Штепи, який говорив, що Грушевська нібито була причетна до антирадянської української націоналістичної організації та шпигувала на користь інших держав. Пізніше її визнали винною та відправили до виправно-трудових таборів у Сибір, де вона померла у 1943 р. Причина смерті точно не встановлена, але, враховуючи нелюдські умови в таборах, можна припустити, що вона померла від хвороби, або внаслідок виснаження [5, с.786].

Отже, Катерина Грушевська зробила значний внесок у розвиток української етнографії, фольклористики та соціології. Незважаючи на те, що їй було відведено прожити лише сорок три роки життя, вона залишила величезну наукову спадщину в українській етнографії та фольклористиці. Її наукова діяльність охоплювала широкий спектр досліджень, від примітивних культур, тобто історії первісного суспільства, до українського фольклору, зокрема народних дум.

Список використаних джерел

1. Журавльов С. Невтомна діячка на ниві українського культурно-освітнього і громадського життя 20-30-х років XX століття (Грушевська Катерина Михайлівна). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2014. Вип. 34. С. 64–75.
2. Верба І. Родина Грушевських в українській історичній науці 1920-х рр. *Український історичний журнал*. 1996. № 5 (410). С. 131-149.
3. Матяш І. «Первісне громадянство» – перший науковий етнографічний часопис в Україні 20-х років XX ст. (за матеріалами архівного фонду). *Рукописна та книжкова спадщина України*. 1996. Вип. 3. С. 213–220.
4. Парахіна М. Наукова спадщина Катерини Грушевської 20–30-х років XX століття. *Етнічна історія народів Європи*. 2002. Вип. 13. С. 62–66.
5. Горинь В. Справа Катерини Грушевської у світлі нових документів. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Збірник наукових праць. Вип. 15. Львів, 2006–2007. С. 782–791.